

Montserrat Roig

Retrats paral·lels

Una antologia

Tria i pròleg de Gemma Ruiz

i Albert Forns

Fotografies

de Pilar Aymerich

Montserrat Roig

Retrats paral·lels

Una antologia

Tria de Gemma Ruiz i Albert Forn

Pròleg de Gemma Ruiz

Fotografies de Pilar Aymerich

Edicions 62

Barcelona

© Hereus de Montserrat Roig

© pel seu text i les fotografies: Pilar Aymerich

© 2018 tria i pròleg de Gemma Ruiz Palà i Albert Forns Canal

Primera edició: novembre del 2019

© d'aquesta edició: Edicions 62 s.a.,
Diagonal, 662-664 – 08034 Barcelona
www.edicions62.cat
info@grup62.com

Compost a gama, s.l.
Travessera de les Corts, 55 - Planta 2a - Local 5è B

DIPÒSIT LEGAL: B. 22.056-2019
ISBN: 978-84-297-7802-1

El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre té la qualificació de paper ecològic i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com;

91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

SUMARI

<i>Pròleg: Quatre observacions d'aprenenta</i> , per Gemma Ruiz	7
<i>La Montserrat i un calaix</i> , per Pilar Aymerich	17
Pau Riba, un arbre que provoca	21
Avel·lí Artís Gener: prohibida la fossilització	35
Maria Aurèlia Capmany, entre la polèmica i la fidelitat	43
Pere Calders i el seu món	51
Clementina Arderiu o l'aventura de dona	61
El senyor Eugeni Xammar, un llop sentimental i escèptic	73
Conversa amb Josep Pla un dia fred de finals de gener	87
Antoni Tàpies o els estralls de la vida	103
Miquel Martí i Pol, entre les comarques i el proletariat català	111
Mary Santpere, entre la paròdia i la dignitat	121
Josep M. Flotats, imatge d'una emigració	139
L'alè poètic de Mercè Rodoreda	151
Llorenç Villalonga, la fi del liberalisme	165
Maria del Mar Bonet, la canya al vent	185
Oriol Bohigas, dissenyador de la pròpia vida	203
Joan Brossa, el poeta a les golfes	219
Una visita a Joan Fuster	235
Vicent Andrés Estellés, entre el sexe i la mort	245

PAU RIBA, UN ARBRE QUE PROVOCA

Dels néts la veu
em fa estremir.
Timbre i accent
ben catalans.

Diu la Clementina. En Pau Riba i Romeva que, a més, es diu Climent i Jordi, menja, davant meu, mongetes amb botifarra. És alt i prim. La cara, retallada per faccions suaus, lluu de tant en tant amb una blancor sobtada. Els cabells, repartits simètricament, li arrodoneixen el rostre mentre una barbeta llarga acaba de formar el complement cabellut. Duu ulleres i, quan se les treu, els cabells formen al voltant dels ulls una corona estarrufada. D'un parlar vagorós, la conversa s'esllangueix entre pauses, silencis i punts suspensius. Abillat amb un parell de collarets de pedretes acolorides, submergit en un enorme abric de pells i coberta la testa amb un indefectible barret negre, marca el pas, si camina, a grans gambades. Entre mongeta i mongeta en Pau es disposa a parlar.

La Mercè, la seva dona —segons en Pau, lliurepensadora—, escolta i fa collarets; mentrestant la Núria llegeix *La constancia de la razón* i un altre noi, fotògraf, anomenat l'*eròtic* i que, diuen, no hi sent massa, se n'ha anat a baix. De tant en tant, s'inicien les notes d'una musiqueta vuicentista que refila un canari mecanitzat.

En Pau Riba diu que no llegeix cap revista, ni tan sols *Serra d'Or* (no fora, doncs, blanc de les airades acusacions de Menéndez Pelayo, quan blasmava el lector peninsular per mal digerir revistes i no llegir cap llibre), bé que em confessa que li agradaria de sortir a la portada; al cap i a la fi, diu, també hi van posar el meu avi...

—*Vaig néixer el 1948. Soc el segon de nou germans.*

—Com és la teva família?

—*Petitburgesa, d'allò més petit.*

—Econòmicament també?

—*No. Ho són per la mesquinesa. Els manca allò de poder dir, com fan alguns: yo soy burgués.*

—Diríem, però, que són «senyors»...

—*No, cristians.*

—Ah! ... Has parlat sempre en català a casa teva?

—*Sí, menys amb una chacha que vàrem tenir. Jo li escrivia les cartes al novio en castellà. Era analfabeta.*

—Què llegies quan eres petit?

—*Llegia molt poc. En Folch i Torres i tebeos, d'amagat. A casa, només els agradava un tebeo que es deia «Història i Llegendes» perquè era en «sèrio» entre cometes, és clar, i català.*

—A la teva família, dius que només hi ha dos herois: l'avi Pau Romeva i la tia Sunta...

—*Sí, els tenia una estimació especial. En realitat, però, no crec que hi hagi cap heroi a la meva família que valgui la pena.*

—Com s'ho prenen a casa teva el que cantes?

—*Jo diria que no s'ho prenen.*

—Fes unes respostes més llargues, si et plau.

—*No en sé.*

—Què en diu la teva mare, de la cançó *Mareta bufona*?

—*Li fa una certa il·lusió, però un dia em va dir que potser no l'havia entesa.*

La casa és al peu del Tibidabo; de cara a la muntanya i d'esquena a Barcelona. Té dues plantes i un petit jardí. Devia pertànyer a un d'aquells somniadors de la *caseta i l'hortet* que, ara, s'han atrinxerat, golafres d'una Barcelona *boulevardesca*, a les zones més centríques. A l'entrada, hi trobareu tot de mobles amuntegats, fruit dels estalvis dels antics amos. Després, a l'esquerra, una porta tancada amb un pòster de la Sara Montiel penjat, on diu «*Here sleeps Erotic...*». I, al final d'un passadís, després d'haver intuït el bany i la cuina, us entaforareu a la sala d'estar, diguem-ne el reducte comunitari dels qui comparteixen l'habitable. Al sostre, una

gàbia penjada, groga i buida; al fons, de cara a la porta del jardí, hi ha l'escalfapanxes i al seu damunt, quatre fotografies dels Beatles. Recolzat a la paret de la dreta jeu un mirall, record embrionari del bufet dels darrers propietaris, i, a l'altra paret, uns taulons aguantats amb totxos sostenen els llibres; des del *Kama Sutra* fins al *Manifesto Subnormal*, passant per la *Bíblia*, Wright Mills, Vargas Llosa i la Isadora Duncan. Per terra, plats, ganivets, forquilles. Un gos que es diu «Gos» llepa les escorrialles d'un plat on hom ha escrit la dita: *Panxa plena crida son*. Per a seure, un matalàs folrat amb una tela estampada de floretes de tots colors, ratolins i una nena amb trenes rosses... més totxos, coixins, una marededeu de Lourdes amb un llum que s'encén i s'apaga, un setrill groc, una fotografia d'en Pau Riba, un cistell amb revistes...

—Aquesta casa on vius és provisional?

—*Què vol dir això?*

—Que no la consideres la teva llar.

—*No he considerat mai que una casa fos una llar.*

—I, doncs, per què l'arregles?

—*Per trobar-m'hi bé.*

—A la sala d'estar, hi poses matalassos en lloc de cadires...

—*Perquè estem còmodes així.*

—L'única raó és la comoditat?

—*Quina altra raó vols que hi hagi?*

—En principi, no refuses les cadires?

—Home, de certa forma sí.

—Les refuses o no les refuses?

—*No és que les refusi, és que no les necessito. Ara, per a dibuixar, per exemple, necessito una taula i, per tant, una cadira. Però potser m'agradaria més una cadira que en lloc de fer quaranta centímetres en tinguéss trenta... jo diria que són ximpleries... coses... el que refuso són els objectes en si, quan no tenen cap mena d'utilitat concreta. Si vas en una casa qualsevol, d'un burgès, diguem-ho per entendre'ns, trobaràs que si hi ha deu mil objectes, nou mil com a mínim són totalment gratuïts i, aleshores, no m'interessin.*

—Però tu també penjaràs una gàbia, un maniquí, o una fotografia, purament per estètica...

—*L'estètica té una utilitat concreta i no és, en absolut, gratuïta. Però ja he dit que tant se me'n fot. Cadascú que hi posi el que vulgui.*

SÍMBOL DELS ANTIMITES?

Amb en Pau Riba sortim de l'ensopiment mariner de la cançó catalana i entrem de ple en un univers, gairebé del tot femení, on l'esgarip contingut assenyala les convulsions misticoeròtiques de les nostres formes benpensants.

—Més d'un t'ha pres per un hippy català.

—*No crec que ningú sàpiga què vol dir hippy. Jo no em considero res, absolutament res.*

—És gairebé humilitat franciscana... Dius que, a partir d'una realització personal i després d'una unió en petits grups o comunitats, podríem arribar a viure millor... Però ¿què en dius si, mentrestant, els fabricants d'armes no aturen la producció?

—*Tòpic.*

—Sí, però tinc un amic que diu que els tòpics, malauradament, parteixen sempre d'una realitat.

—*L'única cosa que a mi m'interessa de dir és aquesta: buscar una solució personal als problemes propis, no és ni de bon tros ser egoïsta. A més, posant en ordre el teu merder personal s'arreglen automàticament moltes més coses, ja a nivell universal.*

—Creus que hi ha un intent d'assimilació de tot el que representen els hippies?

—*Bé, un intent, no. Hi ha un fet d'assimilació claríssim.*

—I qui ho fa això?

—*Qui ho fa? La societat, tothom.*

—Això és molt ambigu, la societat és representada per gent molt diversa.

—*Bé, no ho sé... no ho sé... ho fa gent... no sé exactament qui. Però m'imagino que caldria començar pel govern i anar baixant fins al senyor que tens al costat al qual no li agraden els hippies.*

El canari xiula encara la musiqueta carrinclona, feta per animar les tardes ensopides de *madama* Pompadour. En Pau s'està acabant les mongetes amb botifarra.

—Alguns han volgut presentar una aposició entre el que és

nou i el que és vell, i han identificat els joves com a únics portaveus d'una possible revolució.

—*La joventut sempre ha estat la classe rebel, per definició.*

—La joventut és, doncs, una classe?

—*Segons com t'ho miris, sí.*

—I com m'ho he de mirar?

—*Com vulguis...*

—Si tu ho dius...

Ara en Pau ja s'ha acabat les mongetes amb botifarra. El criden des de baix, i acut al telèfon. Torna resplendent: l'Enric Sió li anuncia que sortirà en un reportatge per a la televisió italiana, junt amb d'altres celebritats del país.

—Dius que no et consideres res, d'acord. Però convindràs amb mi que ets un artista, i dels bons.

—*Em penso que abans he dit que no em defineixo... Bé, si vols em defineixo com a persona humana. És una definició que hom l'ha deixada de banda fa un temps i tinc ganes de revaloritzar-la.*

—Dins aquesta definició de «persona humana» podria entrar molta gent que potser no et complauria que hi fos.

—*De persones humanes ho són totes les persones humanes i em complau. No es tracta ni d'una classe ni d'un partit polític.*

—Quan cantes en públic el provoques. Has mesurat l'abast de la teva provocació?

—*Hi he pensat molt, moltíssim. El que passa és que, més que provocar, voldria que em seguís, simplement que em seguís... i jo m'hi presento i dic: jo soc aquest, jo soc així...*

—Tu no pots dir jo soc aquest, si no et vols definir.

—*Sí que ho puc dir. Un arbre és un arbre i no es defineix. El que passa és que actualment hi ha una sobrevaloració dels artistes. Tanta importància té un senyor que surti a cantar i ho faci molt bé, com que en surti un altre i ho faci malament, com aquell que ni surt de casa seva, com un arbre o el que sigui.*

—Tu cantes dins una societat determinada i t'empenyen uns senyors de la burgesia. Vius enmig d'una contradicció... has esbrinat on anirà a parar?

—*Mira, jo en tinc una de molt clara, de contradicció. Però ja la tinc*

plantejada i en soc conscient. És clar que el simple fet d'existir ja ho és, si coneixes el motiu de la pròpia existència. Jo he arribat a una conclusió única: el cervell. És qüestió de pensar-s'ho cadascú, això. Cal aturar-se un moment, deixar-se de presses i ximpleries i pensar. Si no, de què serveix córrer sense saber per què estàs fent les coses?

—Això també s'ho pot plantejar qualsevol sàtrapa.

—*Sí, aquí tenim el gran parany: l'engranatge social que sol mentir amb els diners i amb falses definicions i conceptes, com els de llibertat, comoditat, etcètera. Intenten que una persona visqui sempre enganyada i es cregui lliure pel sol fet de conèixer la comoditat i el benestar i, en canvi, podríem dir que no ha arribat mai a néixer. Això és el que volia representar a la contraportada del meu disc, quan hi posava uns fetus amb cara de persona gran... Arriben a ser grans senyors i fumen amb pipa i tot; però, en el fons, encara estan lligats al ventre de la seva mare i aquesta al ventre de la seva i, així, fins no sé quan. Aleshores resulta difícil, dins aquesta enganyifa, d'aturar-se i pensar: «Bé, plantejem-nos les coses i vegem si tot plegat ens soluciona els problemes bàsics existencials». Ho recomanaria a qualsevol persona.*

—A tothom, vingués d'on vingués? ¿A un senyor del Tercer Món, també li ho recomanaries?

—*Quin és el Tercer Món?... Ah! Sí, sí.*

—Sí? ¿A una persona que té uns problemes concrets a resoldre, també?

—*Per a resoldre qualsevol problema no hi ha altra cosa millor que plantejar-se'l a fons. I això no vol pas dir fer-se monjo, sinó buscar la solució més adequada al moment històric i la situació política en què cadascú es trobi... En lloc de parlar tan lleugerament del Tercer Món, hauríem d'anar-hi i parlar amb aquella gent, i no vull pas dir amb els seus portaveus, sinó amb qualsevol persona; veuríem que s'ho tenen més solucionat que no pas nosaltres. Potser creiem que passen molta gana i no en passen tanta... no gana física...*

—El perill de les afirmacions que fas és que em semblen un xic generals.

—*I com vols que faci afirmacions particulars? Hauria de fer-me missioner i anar a l'Àfrica, a l'Àsia o allà on fos i estudiar-hi cas per cas i, a més, haver fet totes les carreres, les que són conegudes i les que no ho són...*

—Però almenys coneixes el teu petit món familiar que és el que reflecteixes a les teves cançons.

—*Jo no puc dir que conegui res. No puc anar a ningú i dir-li això o allò perquè fora pecat. A més, ara ja no m'interessa de cantar aquest petit món perquè ensopegues amb massa problemes; sexuals i de tota mena. Intentes de resoldre'n un, i un altre i un altre... tot això és com una mena de joc instaurat, del qual forma part tant un burgès com un aristòcrata o un obrer o qui vulguis. Ningú no fa servir el cap i no va mai a la font dels problemes. Si cada vegada vas més lluny, veus que en realitat no ho són, de problemes.*

—Són problemes perquè ens hi han ficat i no ens n'han donat cap resposta vàlida.

—*Perquè ningú no t'ha dit: «Ves-te'n al fons de tot i mira-t'ho des d'allí». Resposta vàlida, no te la pot donar ningú.*

—Afirmes que no tens cap mena de responsabilitat d'allò que cantes. De tota manera, conscientment, l'artista és responsable de la seva obra.

—*Si jo estigués d'acord amb tot el tinglado muntat sí que en fora, de responsable... però com que no vull entrar dins aquest joc... puc fer el que sigui. Un dia diré que sí i, l'endemà, diré que no. Sé que això provocarà una reacció en el públic i tota reacció sempre és positiva...*

—Pots dir que sí pots dir que no, a què?

—*A qualsevol cosa. Un dia diré que la meva mà té cinc dits, i un altre dia diré que en té sis... i la gent dirà: «Home, aquest tio, molt savi, molt gran, molt de tot... però un dia que cinc i un altre que sis, i jo solament en veig cinc o jo només en veig sis»; a partir d'aquí ja comencem a provocar una reacció.*

—O un desconcert...

—*No ho sé. Això sempre provoca un desconcert. Ara, si tu l'agafes i el poses damunt la vitrina i dius: «Mira quin desconcert més bonic», i no intentes de desconcertar-lo és quan jo no hi tinc cap mena de responsabilitat. Només acceptant no ser un gran personatge ja en tinc prou.*

—Tu no tens cap responsabilitat, no et defineixes com a res i no vas contra res en concret...

—*No, ni pretenc d'imposar cap mena d'idea. Soc com el nowhere man dels Beatles.*

—Creus, però, que hi ha enemics concrets, a nivell polític, per exemple?

—*Sí, hi ha gent que me la té jurada...*

—Te la té jurada a tu, Pau Riba. Però, a part, en aquest món hi ha uns senyors que manen i uns altres que, vulgues o no, els toca d'obeir...

—*Però la solució no consisteix a anar al senyor que mana i recomanar-li: «Escolti, deixi de manar perquè no ens agrada», sinó dir al senyor manat: «Que no veu que l'estan manant i ho fan molt malament?». I, llavors, que reaccionï.*

—Però ¿aquest senyor ha de reaccionar tot sol?

—*És clar, i com més persones coincideixin amb aquesta idea se sentiran més unides, espiritualment, i aquesta força els produirà la unió física, també. I uns podran decidir d'anar a viure a la muntanya i uns altres d'agafar la metralladora. Cadascú cal que arribi a la pròpia conclusió.*

ENTRE EL XOU INTERNACIONAL I L'ESPECTACLE CASOLÀ

Som als Lluïsos de Gràcia, un local de barri per a una joventut cosmopolita. Al fons, dos «grisos» donen conversa a un senyor identificable que, de tant en tant, es passeja flairant i ensumant el que pot. Una mitjana de disset anys escolta amb silenci ritual els músics que dalt l'escenari intenten d'aprofundir noves dimensions del ritme. Després, vindrà en Pau Riba, el plat fort de la tarda: enfilat dalt d'un tamboret, tot sol, explicarà impertorbable la història de dones que esperen, famèliques de satisfaccions, qui sap quin home regenerador. I un vespre anirem a la llibreria Anthropos on ens barrejarem amb fills d'il·lustres nostrats i, si ens escarrassem una mica, també amb nets de poetes nacionals, arquitectes mironians, filòsofs ombrívols, periodistes generacionals, pintors honestos i d'altres que no tant, gentils abilladores d'intel·lectuals antologistes... i intentarem d'endevinar, entre el xiuxiueig dels «amics i coneguts», el que no sentim d'en Pau Riba. I, si ens vaga, anirem a Girona i ens adonarem que alguns dels qui estudien filosofia i lletres a l'Autònoma fan cara d'aulines saurines —elles— i de mi-nions farcidors de «bones obres» —ells— i veurem, també, com un festival pot durar, si un hom vol, tres esquifits quarts d'hora a

causa de l'agosarament d'uns quants «jovincells» que desplegaren una bandera catalana darrere en Pau Riba per tal de fotografiar-lo —símbol per símbol, tant se val—, mentre la censura de la ciutat tres vegades immortal li havia prohibit abans quatre cançons, dues de les quals es mantenen (esfereïdora coincidència!) en el Hit Parade d'un setmanari patriòtic. I correrà la veu que uns quants conreadors de faunes sardanesques el consideraren persona *non grata* i no prou digna per a cantar, el dia dels Innocents, al Palau de la Música Catalana (diuen que hi cantarà en Raphael?), mentrestant els de Concèntric l'enfronten a una joventut més arriscada...

—T'interessen els festivals?

—*En molts aspectes. Un d'ells perquè davant la reacció del públic puc veure una cançó acabada del tot.*

—Et va ajudar la reacció de la gent que hi havia a la llibreria Anthropos?

—*Per a mi, les persones que tinc al davant són sempre les mateixes. Allí em va empipar, però, l'organització i que aquella gent només hi anés a escoltar-se ella mateixa. Em vaig sentir ofès de veure que em cridaven per cantar i després no m'escoltaven. Em sembla que es tracta d'una simple qüestió d'educació.*

—Potser et convidaren perquè ets una *rara avis*?

—*Sí, vaig tenir aquesta sensació. I també que ells necessitaven un motiu per a reunir-se i per a fer la seva festa de societat i jo n'era un, i prou brillant; perquè com que ara hom parla de mi...*

—Barcelona, com a bona ciutat industrialitzada, té una *high life* que pretén de controlar qualsevol fenomen cultural i fer-se'l seu. I, quan surt un element que els interessa, el que fan és assimilar-lo, com tu, que ets per a ells un animal *divertit*, en certa manera.

—*Però si no em deixo atrapar... a mi tant se me'n dona la manera com és tota aquesta gent. Jo hi vaig i me'n torno. Ja m'he assegurat que no em llencin cap xarxa al damunt i no se m'enduguin, saps.*

—Tant et fa el lloc on cantes?

—*En certa manera, tant me fa. Jo, d'entrada, soc sempre el mateix davant de qualsevol públic.*

—Al Liceu com a la Verneda?

—*Sí, el que m'interessa, només, és que hi hagi unes condicions, sim-*

plement per comoditat meua i de tots. Així la gent em pot sentir, entendre'm i comunicar-se amb mi.

CAP AL MÓN DE LES FALTES D'ORTOGRAFIA

—Al disc *Dioptria I* dius que consideres fantasmal i ridícula la cultura catalana...

—Sí, una cultura no és una cosa que hom pugui construir en un moment determinat. També és com un arbre, existeix o no existeix. Voler presentar una cultura inexistent és parlar d'una cultura fantasmal. Molts volen inflar més del compte la cultura catalana i aquest intent resulta ridícul. Encara, però, és més ridícul i censurable amagar moltes de les coses que, precisament, té de bones la nostra cultura... és clar que tot plegat no és més que la reacció immediata davant d'un fet polític, però això no justifica el bluf. Donar gat per llebre ens perjudica de fet, a nosaltres, els qui venim després. Jo busco la cultura catalana en d'altres esferes i èpoques que no siguin les burgeses. Ens proposen noms que em deixen completament fred.

—Com qui?

—No ho sé, tots plegats... hi ha personatges que ens els volen posar a l'alçada d'uns altres que són més universals i, en realitat, no hi arriben... ¿Això mateix de comparar en Cervantes i l'Espriu, com ha fet algú, és una mica bèstia, no trobes? Un dels pocs que, segons em sembla, estigué més a prop de l'alçada universal fou Salvat-Papasseit, però era un senyor que havia viscut i s'havia hagut de plantejar els problemes molt més a fons que no pas els altres; aquests només es dediquen a participar d'un joc d'intel·lectuals i tornen a donar voltes amb el pensament i fer-hi recargollets i coses boniques... en Pere Quart, dius? Em sembla que és un senyor vell, repapieja...

—Alguns opinen, com els qui t'editaren el disc, que la teva actitud fora més arriscada si ataquessis d'altres esferes, patums i coaccions que tenen més facilitat per a contestar.

—Tots formen part del mateix tinglado. En un moment determinat, si els fa falta, es posaran de costat. Com dos germans que es barallen. En el fons, té molt poca importància.

—És una baralla circumstancial?

—Sí, i a mi tant se me'n fot tot això.

—Al teu disc dius que abandones aquesta covarda, vella i salvatge terra i te'n vas, acomiadant-te de familiars i amics, cap al país de les faltes d'ortografia on el cel s'il·lumina cada dia amb els colors de l'alba, etcètera. Em sembla que te'n vas de cap a un món d'evasió que no assoliràs mai.

—*En realitat, no ho és d'evasió. Jo ja he arribat a aquest món de les faltes d'ortografia... és una terra molt vasta en la qual encara hi ha muntanyes per a explorar, però ja he passat la frontera...*

En Pau Riba ens diu que ja ha passat la frontera i que se'n va, que deixa el petit i mesquí món familiar. Com feu també en Bruno, que el dia que morí Marilyn abandonà la història dels seus i llur merder, i cercà de viure a París la felicitat aventurista, no trontollada encara pel maig francès. En Pau, com en Bruno, com d'altres joves que no tastaren la primeríssima postguerra espanyola, intenta de crear per a ell unes noves formes de la vida. I, si ha triat aquesta i no una altra, és evident que nosaltres no n'hem de fer res. On anirà a raure tot plegat és una pregunta que, per ara, no pot ésser contestada. Qualificar-lo, com algú ha fet recentment a la premsa de la tarda, de ser un fidel producte mansonianà ja ens sembla un xic agosarat. Com en Pau Riba hi ha una bona munió de joves, de procedència universitària, i per tant, burgesa, que s'escarrassen per sortir del cementiri que havia convertit en habitual el que és deplorable fins i tot en els llibres. L'única diferència és que en Pau gaudeix d'un mitjans de difusió que no creiem que tinguin, ni tindran, potser, els altres. El que ens interessa ara però, és esbrinar a qui pertany en realitat el fenomen Pau Riba. És probable que la realitat ens porti a concloure que no representa res; de moment, aquells qui s'esquincen les vestidures poden dormir tranquils: el vaixell no s'enfonsa pas...; i els altres, aquells qui n'han fet un símbol i se'l miren com l'*enfant terrible* de la cultura catalana, potser fora millor —pensem nosaltres— que es decidissin a oferir-li les possibilitats que mereix un artista de debò perquè, *malgré-lui*, això sí que ho és, i un tros llarg. Tot plegat demostraria que ja hem sortit de les catacumbes. ¿O és que només ho hem fet des del paper?

Febrer de 1970